

Inbreng verslag van een schriftelijk overleg

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 16 januari 2015 inzake de beleidsreactie op de monitor flexibilisering onderwijstijd po en de monitor 5-gelijkedagenmodel (Kamerstuk 31 293, nr. 233).

De voorzitter van de commissie,
Wolbert

Adjunct-griffier van de commissie,
Boeve

Inhoudsopgave

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

1. Inleiding
2. Experiment flexibilisering onderwijstijd primair onderwijs
3. 5-gelijkedagenmodel
4. Reactie op de motie van het lid Ypma inzake fiscale drempels binnen het experiment flexibilisering onderwijstijd

II Reactie van de Staatssecretaris

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

1. Inleiding

De leden van de VVD-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de voorliggende brief. Deze leden zijn zeer geïnteresseerd in het volgen van de pilots omdat de leefpatronen van mensen anno 2015 anders zijn ingericht dan decennia geleden.

De leden van de PvdA-fractie hebben kennisgenomen van de monitor flexibilisering onderwijstijd po en de monitor 5-gelijkedagenmodel. Zij hebben met interesse kennisgenomen van de reactie van de Staatssecretaris. Deze leden maken zich ook zorgen, daarom hebben zij een aantal vragen en opmerkingen bij de brief van de Staatssecretaris en de onderhavige rapporten.

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de Staatssecretaris. Zij zien veel redenen voor zorgen, vooral waar het gaat om het verband tussen flexibele onderwijstijden en onderwijskwaliteit.

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de reactie op de onderhavige monitor flexibilisering onderwijstijd po en de monitor 5-gelijkedagenmodel.

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de monitor flexibilisering onderwijstijd po en de monitor 5-gelijkedagenmodel en de reactie van de Staatssecretaris daarop. De genoemde leden zijn verheugd over de positieve resultaten van de pilot wat betreft de tevredenheid van leerlingen, ouders, scholen en docenten. De leden hebben niettemin enkele vragen.

2. Experiment flexibilisering onderwijstijd primair onderwijs

De leden van de VVD-fractie lezen dat één school zich positief onderscheidt. Op welke facetten onderscheidt deze school zich positief, zo vragen de leden. De Inspectie van het Onderwijs (hierna: onderwijsinspectie) concludeert dat de onderwijskwaliteit tekortkomingen laat zien. De leden willen weten hoe dit te rijmen valt met de tevredenheid van ouders. Wat bedoelt men met een ononderbroken leerproces, zo vragen deze leden vervolgens.

Een aantal scholen was onvoldoende voorbereid. Deze leden willen weten welke lessen hieruit worden getrokken. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat scholen beter in staat zijn met een dergelijke verandering om te gaan? De Staatssecretaris stelt dat hij verdere flexibiliteit wil toestaan maar alleen bij scholen die dit aankunnen en die dit vertrouwen verdiend hebben. De leden delen deze stellingname maar zijn wel benieuwd hoe de Staatssecretaris dit wil gaan beoordelen. Eén school presteerde wel erg goed. In de brief wordt aangegeven dat dit geen blauwdruk is, maar kunnen «best practices» wel gedeeld worden, zo vragen deze leden.

De leden van de PvdA-fractie stellen dat de onderwijskwaliteit altijd voorop behoort te staan. Hoewel de Staatssecretaris dit ook onderstreept in zijn reactie, ligt de focus van het experiment flexibele onderwijstijden toch elders: met name bij de ouders. Waarom, zo vragen deze leden, is in het experiment gekozen voor een focus op de baten voor de ouders, terwijl de kwaliteit van het onderwijs voor de leerlingen altijd voorop behoort te staan. Daarnaast verbaast het deze leden dat in de reactie wordt gesteld dat er in het experiment geen causaal verband kan worden gelegd tussen flexibele onderwijstijden en onderwijskwaliteit. Zou onderwijskwaliteit niet het belangrijkste te toetsen element moeten zijn, zo vragen deze leden.

Deelt de Staatssecretaris de mening van de leden dat het feit dat zeven scholen de ontwikkeling van leerlingen onvoldoende volgen en analyseren, zorgelijk is en weinig hoopvol stemt over de onderwijskwaliteit op de scholen die deelnamen aan het experiment flexibele onderwijstijden? Hoe verklaart de Staatssecretaris dat het volgen en analyseren van de ontwikkeling van leerlingen binnen een systeem van flexibele onderwijstijden niet voldoende gebeurt, zo vragen de leden. Daarnaast geeft de Staatssecretaris aan dat de scholen uit het experiment veel zorgleerlingen trekken, maar zij deze zorg niet aankunnen. De leden vinden het zorgelijk dat deze scholen zorgleerlingen niet aan lijken te kunnen. Is de zorg voor leerlingen op de experimentenscholen wel voldoende gewaarborgd, zo vragen deze leden.

De leden van de SP-fractie merken op dat slechts twee van de 12 experimentenscholen een ononderbroken leerproces bieden. Zeven scholen volgen en analyseren de ontwikkeling van de leerlingen onvoldoende en/of stemmen het onderwijs onvoldoende op die ontwikkeling af. De Staatssecretaris schrijft: «Zoals hierboven omschreven kan de individualisering van het onderwijs, die onlosmakelijk verbonden is met individuele onderwijstijden, leiden tot risico's voor de onderwijskwaliteit.» Is het om die reden niet beter terughoudend te zijn met dit soort experimenten? Waarom komt de staatssecretaris niet tot een dergelijke conclusie? Deze leden denken niet dat er geëxperimenteerd kan worden met kwaliteit. Zij willen dan ook weten of een causaal verband tussen flexibele onderwijstijden en onderwijskwaliteit expliciet kan worden uitgesloten. Flexibele onderwijstijden vragen om flexibilisering van het onderwijsleerproces. Het vraagt veel van scholen. De leden vermoeden dat dit alleen haalbaar is voor scholen met een specifieke leerlingenpopulatie, lerarenbestand en kwaliteit van organisatie. Zij willen weten of dit waar is. Kan de Staatssecretaris toelichten welke voorwaarden daarvoor nodig zijn? De leden twijfelen of het mogelijk is dat scholen met procentueel veel achterstandsleerlingen dit succesvol kunnen oppakken. Zij hebben hun handen immers vol aan het wegwerken van bestaande taalachterstanden, rekenen, sociale vaardigheden et cetera. De leden vernemen graag een reactie op dit punt. In hoeverre creëren we op deze manier extra segregatie tussen scholen waarvan de leerlingen (en de leraren) dit aankunnen en scholen waarvan de leerlingen dit niet of nauwelijks aankunnen? Is de Staatssecretaris het eens dat «Onderwijs op maat» in haar volledigheid moet functioneren, alvorens scholen flexibele onderwijstijden gaan invoeren? Het onderwijsteam moet volledig achter de flexibele onderwijstijd staan en zich er vertrouwd mee voelen. Deelt de Staatssecretaris de mening dat wanneer scholen deze ontwikkelingen doordrukken zonder dat leraren zich voldoende toegerust achten dit niet tot positieve resultaten kan leiden? Deze leden wijzen ook op het belang van de ouderbijdrage. Zijn de ouderbijdragen op deze scholen gestegen? Is er de verwachting dat dit gaat gebeuren in de komende jaren? Scholen willen flexibele onderwijstijden aanbieden om zo aantrekkelijker te worden voor ouders (een aantal deelnemende scholen aan het experiment kampte bijvoorbeeld met een daling van leerlingaantallen). Is

het waar dat de motivatie dus niet is gelegen in een onderwijskundige visie, maar wordt gedreven door een concurrentiedrang om leerlingen aan te trekken? Het is sterk de vraag of dit de prioriteit is die we moeten stellen als het gaat om doen wat voor het onderwijs het beste is. De leden verkrijgen graag een reactie op dit punt.

De leden van de CDA-fractie lezen dat de betrokkenen, ouders, docenten en kinderen, onverminderd positief gestemd zijn over het experiment, maar dat de onderwijskwaliteit op een aantal scholen binnen het experiment te wensen over laat, maar er niet direct een causaal verband aan te wijzen is met dit experiment. Deze leden verzoeken de Staatssecretaris aan te geven waarop dit oordeel is gebaseerd en waarom hij dit wel meldt als er geen direct causaal verband is. Kan de staatssecretaris toelichten of er binnen het experiment relatief meer scholen worstelen met onderwijskwaliteit dan scholen die niet meedoen? Het gaat hierbij om in totaal 11 scholen die meedoen, in hoeverre is hier überhaupt iets over te zeggen in relatie met andere scholen? Is de omvang van het experiment hiervoor niet te klein? Ook lezen deze leden dat deze nieuwe kleine scholen veel zorgleerlingen aanbieden. De hamvraag is dan ook: in hoeverre zijn de geconstateerde tekortkomingen direct toe te schrijven aan het experiment of aan andere factoren? Uiteraard is het zorgwekkend als op welke school dan ook de kwaliteit onder de maat blijft of de vorderingen van leerlingen niet voldoende worden bijgehouden. Ook lezen de leden dat in een aantal gevallen er onvoldoende flexibiliteit aan de kant van de docenten/leiding was of te weinig sturing van de leiding. Ook wordt er nog te weinig ingespeeld op de individuele behoeften van de leerlingen. Deze leden vragen de Staatssecretaris toe te lichten in hoeverre het experiment voldoende tijd heeft gehad om hieraan te kunnen voldoen. Voor sommige scholen was de periode maar twee jaar en hadden ze weinig voorbereidingstijd. Betekent dit niet dat er meer voorbereidingstijd nodig is voor je goed voorbereid hiermee aan de slag kan, zo vragen deze leden.

De leden van de voornoemde fractie lezen dat de Staatssecretaris meer grip op het experiment wil gaan uitvoeren en het alleen nog wil toestaan bij scholen die dit in zijn ogen hebben verdiend. Ook lezen deze leden dat de Staatssecretaris samen met de onderwijsinspectie randvoorwaarden wil gaan formuleren. Deze leden snappen de overweging van de Staatssecretaris dat er gekeken moet worden naar wat werkt en wat niet, maar deze leden willen waken voor te grote standaardisering van dit experiment voor scholen waarbij de onderwijsinspectie voorschrijft wat wel en niet kan en er te weinig eigen experimenteerruimte overblijft voor de scholen. Deze leden zien namelijk met lede ogen aan dat de onderwijsinspectie steeds meer op de stoel van de scholen gaat zitten in het algemeen.

De leden van de D66-fractie lezen dat er geen causaal verband gelegd kan worden tussen flexibele onderwijstijden en onderwijskwaliteit. Deze leden vragen de Staatssecretaris nader toe te lichten waarom hij in zijn reactie op de monitor dat verband toch lijkt te leggen door te stellen dat voor het invoeren van flexibele onderwijstijden een «goede school» nodig is. Is de Staatssecretaris van mening dat het invoeren van flexibele onderwijstijden scholen ook kan helpen de onderwijskwaliteit op een school te verbeteren?

De leden vragen de Staatssecretaris de zinsnede «Ik zie het als een mogelijkheid om ruimte voor flexibiliteit toe te staan, maar alleen op de scholen die dit aankunnen en die dit vertrouwen verdiend hebben» nader toe te lichten. Is de Staatssecretaris van mening dat alleen scholen met het predicaat «excellent» flexibele onderwijstijden mogen invoeren, zo vragen de leden.

3. 5-gelijkedagenmodel

De leden van de VVD-fractie zijn het met de Staatssecretaris eens dat het 5-gelijkedagenmodel een welkome aanvulling is op het bestaande palet van onderwijstijd modellen waar scholen uit kunnen kiezen. In hoeverre is dit model ook bedoeld voor scholen zonder dat zij per sé moeten samenwerken met een kinderopvangorganisatie? Waarom ervaren ouders en leerkrachten de pauzes als te kort? In het voortgezet onderwijs zijn toch vergelijkbare middagpauzes, zo vragen deze leden.

Met betrekking tot het 5-gelijkedagenmodel merken de leden van de PvdA-fractie op dat er nauwelijks aandacht is voor het effect van het 5-gelijkedagenmodel op de prestaties van leerlingen. Kan de Staatssecretaris inzichtelijk maken, zo vragen deze leden, welke effecten de vijf even lange dagen en kortere pauzes op leerlingen hebben, bijvoorbeeld ten aanzien van hun concentratievermogen. Gaat de Staatssecretaris het effect op leerlingen onderzoeken in het nieuwe experiment, als dit plaatsvindt? En hoe gaat hij er voor zorgen dat brede invoering van het 5-gelijkedagenmodel niet ten koste gaat van de onderwijskwaliteit en de prestaties van onze kinderen? Ook stelt de Staatssecretaris dat de Sociaal Economische Raad (SER) in het advies «Tijden van de Samenleving» het 5-gelijkedagenmodel als meest kansrijke optie ziet. Heeft de SER hierbij aandacht gehad voor de effecten op de onderwijskwaliteit die dit onderwijstijdenmodel heeft?

De leden missen in de reactie van de Staatssecretaris de mogelijkheid van een brede school als alternatief, naast het 5-gelijkedagenmodel. Gezien het feit dat twee van de scholen uit het experiment zich profileren als Integraal Kind Centrum (IKC), rijst de vraag bij deze leden wat de uitkomst van de IKC- of brede school-invulling aan flexibele onderwijstijden is. Uit eerder onderzoek blijkt dat brede scholen de cognitieve, sociaaleconomische en fysieke ontwikkeling van kinderen bevorderen. Kan de Staatssecretaris dit aan de hand van de resultaten van de IKC-scholen uit het experiment bevestigen? Deelt hij de mening van de leden dat het concept van de brede school verder onderzocht zou moeten worden? Zo ja, hoe gaat hij dit onderzoek vorm geven? Zo nee, waarom ziet de Staatssecretaris de brede school niet als preferente optie binnen flexibele onderwijstijden?

De leden lezen in het rapport waarnaar wordt verwezen in de reactie, «Tijden van de Samenleving», dat er een onderscheid bestaat in het gebruik van naschoolse opvang tussen hoogopgeleide en middelbaar of laagopgeleide gezinnen: de eersten maken vaker gebruik van formele opvang, terwijl de laatsten vaker informele opvang gebruiken. Deelt de Staatssecretaris de vrees van de leden dat het 5-gelijkedagenmodel deze segregatie in naschoolse opvang zou versterken? Is de Staatssecretaris bereid te onderzoeken wat het effect zou zijn van het 5-gelijkedagenmodel op het onderscheid in gebruik van opvang? Welk effect, zo vragen deze leden, heeft het verschil in gebruik van formele en informele opvang op de ontwikkeling van kinderen.

De leden begrijpen uit de reactie dat het personeel veelal positief is over hun werk en werktijden binnen het experiment flexibele onderwijstijden. Uit de metingen van Regioplan blijkt echter, dat er significante ontevredenheid heerst over de pauzemogelijkheden en de werkdruk onder het personeel binnen het 5-gelijkedagenmodel. Deze leden vragen de Staatssecretaris hoe hij deze ontevredenheid beziet. Acht hij deze ontevredenheid relevant voor de werkbaarheid van het 5-gelijkedagenmodel? De leden merken op dat het voor scholen nu al vaak lastig is om leraren de pauzes te geven waar zij, volgens de Arbeidstijdenwet, recht op hebben. Hoe kan de Staatssecretaris ervoor zorgen dat leraren binnen het 5-gelijkedagenmodel de pauzes krijgen waar zij recht op hebben, zo vragen deze leden.

De leden van de CDA-fractie vragen aan de Staatssecretaris wat hij voornemens is te doen met het experiment voor de gelijke dagen, aangezien hen dat niet helemaal duidelijk werd uit de brief.

4. Reactie op de motie van het lid Ypma inzake fiscale drempels binnen het experiment flexibilisering onderwijstijd

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de reactie op de motie van het lid Ypma¹. Zij vragen of de optie om als fiscale eenheid te worden aangemerkt een mogelijkheid zou zijn voor een brede school of IKC.

II Reactie van de Staatssecretaris

¹ Kamerstuk 31 289, nr. 192